

=====

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૫] ૧૦ એસ.સી.આર. ૨૬૬

શ્રીમતી શકુંતલા બાઈ અને અન્ય

વિરુદ્ધ

શ્રી મહાવીર પ્રસાદ

(૨૦૧૦ ની સિવિલ અપીલ નં. ૧૬૩૦-૧૬૩૧)

૦૨ જુલાઈ, ૨૦૧૫

[આર. કે. અગ્રવાલ અને અમિતાવ રોય, ન્યાયમૂર્તિઓ]

વસિયતનામું - તેની કાયદેસરતા - તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ ના  
વસિયતનામાના આધારે ટેસ્ટેટરના દત્તક પુત્ર દ્વારા વારસાઈ અધિનિયમ,  
૧૯૨૫ ની કલમ ૩૭૨ હેઠળ અરજી - વસિયતનામાની કાયદેસરતા  
પડકારવામાં આવી - ટ્રાયલ કોર્ટે વસિયતનામું અમાન્ય ઠેરવીને અરજી નામંજૂર  
કરી - હાઈકોર્ટની સિંગલ તેમજ ડિવિઝન બેંચે, ટ્રાયલ કોર્ટના હુકમને ઉલટાવી  
દીધો, અને ઉત્તરાધિકાર પ્રમાણપત્ર આપવાનો નિર્દેશ આપ્યો - અપીલ પર,

ઠેરવ્યું: બે સાક્ષીઓએ વસિયતનામાના અમલ અને બે સાક્ષીઓ દ્વારા તેના એટેસ્ટેશનને સંતોષકારક રીતે સાબિત કર્યું છે - ટેસ્ટેટરની સહી બે હસ્તાક્ષર નિષ્ણાતો દ્વારા સમર્થન પામી છે જે ફોરેન્સિક અહેવાલ દ્વારા પુષ્ટિ પામી હતી - ટેસ્ટેટરની વિધવા અને પુત્રીએ અરજદારના કેસને ટેકો આપ્યો હતો - આમ વસિયતનામાની બક્ષિસને અમાન્ય ઠેરવે તેવો કોઈ દૂષિત કે શંકાસ્પદ સંજોગ નથી - વારસાઈ અધિનિયમ, ૧૯૨૫ - કલમ ૩૭૨.

અપીલો ફગાવી દેતાં, કોર્ટે

ઠેરવ્યું : ૧. નિર્વિવાદપણે, સામાવાળા નં. ૧ ને ટેસ્ટેટર દ્વારા વર્ષ ૧૯૬૨ માં દત્તક લેવામાં આવ્યા હતા અને તેના દ્વારા તેઓ પરિવારનો એક ભાગ બન્યા હતા. તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ ના વસિયતનામા, આંક ૨ પરથી જણાય છે તેમ, તેની અગાઉ તારીખ ૦૧.૧૧.૧૯૬૨ અને ૨૩.૧૨.૧૯૭૪ ના બે વસિયતનામા કરવામાં આવ્યા હતા જેમાં તેમાં ઉલ્લેખિત મિલકતોની વહેંચણીની જુદી જુદી પદ્ધતિઓ દર્શાવવામાં આવી હતી. તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ નું વસિયતનામું, તેના લખાણ પરથી જણાય છે તેમ, તારીખ ૦૧.૧૧.૧૯૬૨ અને ૨૩.૧૨.૧૯૭૪ ના અગાઉના વસિયતનામાઓનું સ્થાન લે છે. સાક્ષી નં. ૩ અને સાક્ષી નં. ૪ ના પુરાવા પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે આ બે સાક્ષીઓ કાયદા મુજબ જરૂરી એવા તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ ના વસિયતનામાના અમલ અને બે સાક્ષીઓ દ્વારા તેના એટેસ્ટેશનને સંતોષકારક રીતે સાબિત કરવામાં સફળ રહ્યા છે. આ દસ્તાવેજો પર ટેસ્ટેટરની સહીને બે હસ્તાક્ષર નિષ્ણાતો દ્વારા સમર્થન

આપવામાં આવ્યું છે. ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીનો અહેવાલ પણ આ તારણને સમર્થન આપે છે. વસિયતનામા, આંક ૨ નું લખાણ પણ સામાવાળા નં. ૧ ની તરફેણમાં વસિયત માટે પૂરતું ઔચિત્ય પૂરું પાડે છે. એ હકીકત કે ટેસ્ટેટરની પત્ની અને પુત્રીએ, તમામ સંબંધિત સમયે, ઉત્તરાધિકાર પ્રમાણપત્ર મેળવવાની તેમની પહેલમાં સામાવાળા નં. ૧ ને ટેકો આપ્યો હતો તે પણ તેમની તરફેણમાં તેમજ તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ ના વસિયતનામાની વાસ્તવિકતાના સમર્થનમાં એક પ્રબળ પરિબળ છે. જોકે, તારીખ ૨૩.૧૨.૧૯૭૪ નું વસિયતનામું નોંધાયેલું હતું, તેમ છતાં સામાવાળાઓ (બિન-અરજદારો) દ્વારા તેના પ્રોબેટ મેળવવા માટે કોઈ પગલાં લેવામાં આવ્યા ન હતા. [પેરા ૧૩ અને ૧૪] [૨૭૪-ઈ-જી; ૨૭૫-ઈ-એચ; ૨૭૬-એ]

૨. વાસ્તવિક પૃષ્ઠભૂમિમાં, ટેસ્ટેટર દ્વારા સામાવાળા નં. ૧ ની તરફેણમાં કરવામાં આવેલી વ્યવસ્થા પરિવારના અન્ય સભ્યોની તુલનામાં તર્ક વિરુદ્ધની અથવા અન્યાયી હોવાનું કહી શકાય નહીં. વસિયતને અમાન્ય બનાવે તેવો કોઈ દૂષિત કે શંકાસ્પદ સંજોગ નથી. [પેરા ૧૪] [૨૭૬-ડી]

સિવિલ અપીલ અધિકારક્ષેત્ર : ૨૦૧૦ ની સિવિલ અપીલ નં. ૧૬૩૦-૧૬૩૧.

જોધપુર ખાતેની રાજસ્થાન હાઈકોર્ટના એસ. બી. સિવિલ પરચૂરણ અપીલ નં. ૪૧૪/૧૯૯૭ માં તારીખ ૨૫.૦૯.૨૦૦૩ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે.

અપીલકર્તાઓ તરફથી: મધુરિમા ટાટિયા.

સામાવાળા તરફથી: યશાંક અધ્યરુ, અરુણા ગુપ્તા, સુમિતા હજારિકા.

**કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ અમિતાવ રોય દ્વારા આપવામાં આવેલ.**

૧. વર્તમાન અપીલો, રાજસ્થાન હાઈકોર્ટની સિંગલ બેંચ દ્વારા આપવામાં આવેલા તારીખ ૨૫.૯.૨૦૦૩ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે પડકાર ઊભો કરે છે, જેણે સામાવાળા નં. ૧, મહાવીર પ્રસાદ દ્વારા ઉદયપુરના વિદ્વાન ડિસ્ટ્રિક્ટ જજના મૂળ સિવિલ કેસ નં. ૩૨/૧૯૯૨ માં તારીખ ૨૪.૫.૧૯૯૭ ના ચુકાદા સામે દાખલ કરવામાં આવેલી એસબી સિવિલ પરચૂરણ અપીલ નં. ૪૧૪/૧૯૯૭ ને મંજૂર કરી હતી, જે તેમની તરફેણમાં ઉત્તરાધિકાર પ્રમાણપત્ર આપવા માટે ભારતીય વારસાઈ અધિનિયમ, ૧૯૨૫ ની કલમ ૩૭૨ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવી હતી, તેમજ ઉપરોક્ત સંદર્ભિત તારીખ ૨૫.૦૯.૨૦૦૩ ના નિર્ણયને ટકાવી રાખતા હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા ડિવિઝન બેંચ સિવિલ સ્પેશિયલ અપીલ નં. ૧૮૭/૨૦૦૩ માં પસાર કરાયેલા તારીખ ૨૩.૦૮.૨૦૦૭ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે પણ પડકાર છે. બંને બાબતોથી નારાજ થઈને, ઉત્તરાધિકાર પ્રમાણપત્રની કાર્યવાહીમાં બિન-અરજદારો અપીલમાં આવ્યા છે. અમે પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા છે.

૨. પક્ષકારોના પરસ્પર વિરોધી પ્લીડિંગ્સ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી ન્યૂનતમ હકીકતો એવી છે કે, સામાવાળા નં. ૧ ના પુરોગામી વેલચંદને બે પુત્રો હતા, અંબાલાલ અને કન્હૈયાલાલ. સામાવાળા નં. ૧, મહાવીર પ્રસાદ

અંબાલાલના પુત્ર હતા જેમનું અવસાન ૧૯૫૬ માં થયું હતું. સામાવાળા નં. ૧ ના અન્ય ભાઈ-બહેનો શાંતિલાલ, છબીલાલ અને શકુંતલા બાઈ (અહીં અપીલકર્તા નં. ૧) હતા. છબીલાલનું અવસાન તેમની વિધવા શકુંતલા જૈન (અપીલકર્તા નં. ૨) અને પુત્રી વિશાખા જૈન (અપીલકર્તા નં. ૩) ને પાછળ છોડીને થયું હતું. સામાવાળા નં. ૧ ને કન્હૈયાલાલ, જેમને કોઈ પુત્ર ન હતો, દ્વારા વર્ષ ૧૯૬૨ માં દત્તક લેવામાં આવ્યા હતા, અને તારીખ ૩૦.૧૦.૧૯૬૨ ના રોજ એક રજિસ્ટર્ડ દત્તક દસ્તાવેજ કરવામાં આવ્યો હતો. કન્હૈયાલાલનું અવસાન તારીખ ૦૬.૦૧.૧૯૮૨ ના રોજ થયું હતું, જેઓ તેમના દત્તક પુત્ર સામાવાળા નં. ૧ મહાવીર પ્રસાદ ઉપરાંત તેમની પત્ની સોહનબાઈ અને તેમની પુત્રી કાંતાબાઈને પાછળ છોડી ગયા હતા. સોહનબાઈનું અવસાન ૦૧.૦૩.૨૦૦૧ ના રોજ અને કાંતાબાઈનું અવસાન ૨૫.૧૧.૨૦૦૭ ના રોજ થયું હતું, જેઓ અનુક્રમે અપીલકર્તા નં. ૪ અને ૫ તરીકે ઓળખાતી વિજય લક્ષ્મી અને કંચન દેવી નામની બે પુત્રીઓને પાછળ છોડી ગયા હતા. યોગ્ય સમયે, વર્તમાન અપીલો પેઝિંગ હતી તે દરમિયાન અવસાન પામેલા કાંતાબાઈનું નામ પક્ષકારોની યાદીમાંથી કાઢી નાખવામાં આવ્યું હતું.

૩. સામાવાળા નં. ૧, મહાવીર પ્રસાદે, ઉદયપુરના બાપુ બજાર ખાતે પ્લોટ નં. ૨ પર આવેલી કન્હૈયાલાલની (જેઓ તે સમય સુધીમાં મૃત્યુ પામ્યા હતા) મિલકતના ગ્રાઉન્ડ ફ્લોર અને બેઝમેન્ટના ભાડૂતો પાસેથી ભાડું વસૂલ કરવા અને મૃતકના બેંક ખાતામાં રહેલી થાપણો મેળવવા માટે સક્ષમ બનવા માટે ઉત્તરાધિકાર પ્રમાણપત્ર આપવા સારુ વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ ભારતીય

વારસાઈ અધિનિયમ, ૧૯૨૫ (જે હવે પછી સંક્ષિપ્તમાં 'અધિનિયમ' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૩૭૨ હેઠળ અરજી દાખલ કરી હતી. આ તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ ના વસિયતનામા પર આધારિત હતું, જેને સામાવાળા નં. ૧ એ કન્હૈયાલાલ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હોવાનો દાવો કર્યો હતો, જેમાં તેમાં ઉલ્લેખિત મિલકત તેમને વસિયત કરવામાં આવી હતી. રેકૉર્ડ પરથી જણાય છે તેમ, આ વસિયતનામું તારીખ ૦૧.૧૧.૧૯૬૨ અને ૨૩.૧૨.૧૯૭૪ ના અગાઉના વસિયતનામાઓનું સ્થાન લેતું હતું. સામાવાળા નં. ૧ એ ઉત્તરાધિકાર પ્રમાણપત્ર માટેની પોતાની અરજી તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ ના વસિયતનામા પર આધારિત રાખી હતી, જે તેમના જણાવ્યા મુજબ ટેસ્ટેટર કન્હૈયાલાલ દ્વારા કાયદેસર રીતે કરવામાં આવેલું છેલ્લું વસિયતનામું હતું. જ્યારે બિન-અરજદાર નં. ૧ અને ૨, સોહનબાઈ (કન્હૈયાલાલની પત્ની) અને કાંતાબાઈ (કન્હૈયાલાલની પુત્રી) એ તેમના લેખિત નિવેદનમાં સામાવાળા નં. ૧ ની અરજીને ટેકો આપ્યો હતો અને દલીલ કરી હતી કે અરજ મુજબ તેમને ઉત્તરાધિકાર પ્રમાણપત્ર જારી કરવામાં આવે, ત્યારે બિન-અરજદાર નં. ૩ અને ૪ છબીલાલ અને શકુંતલાએ આક્ષેપ કર્યો હતો કે તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ નું વસિયતનામું એક ઉપજાવી કાઢેલું દસ્તાવેજ હતું અને એવો દાવો કર્યો હતો કે તારીખ ૨૩.૧૨.૧૯૭૪ નું વસિયતનામું કન્હૈયાલાલનું છેલ્લું કાયદેસરનું વસિયતનામું હતું. બિન-અરજદાર નં. ૫ અને ૬ વિજય લક્ષ્મી અને કંચન દેવી, બંને કાંતાબાઈની પુત્રીઓએ પણ એવો દાવો કર્યો હતો કે તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ નું વસિયતનામું નકલી દસ્તાવેજ હતું અને તારીખ ૨૩.૧૨.૧૯૭૪ નું વસિયતનામું ઉપરોક્ત ટેસ્ટેટરનું છેલ્લું

કાયદેસરનું વસિયતનામું હતું.

૪. પક્ષકારોના પ્લીડિંગ્સના આધારે, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે નીચે મુજબના મુદ્દાઓ ઘડ્યા હતા:

- “૧. શું મૃતક શ્રી કન્હૈયાલાલે અરજદાર શ્રી મહાવીર પ્રસાદને કાયદેસરની રીતે દત્તક લીધા હતા અને ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ ના રોજ તેમણે સ્વેચ્છાએ અરજદારની તરફેણમાં કાયદેસરનું વસિયતનામું કર્યું હતું?
૨. શું ૨૩.૧૨.૧૯૭૪ ના રોજ, મૃતક શ્રી કન્હૈયાલાલે પોતાનું વસિયતનામું કર્યું હતું અને રજિસ્ટ્રાર, ઉદયપુર પાસે જમા કરાવ્યું હતું અને આ વસિયતનામું સ્વ. શ્રી કન્હૈયાલાલનું છેલ્લું અને કાયદેસરનું વસિયતનામું છે?
૩. શું અરજદાર શ્રી મહાવીર પ્રસાદ અથવા વાંધા ઉઠાવનારાઓમાંથી કોણ ઉત્તરાધિકાર પ્રમાણપત્ર મેળવવા માટે હકદાર છે?”

૪.૧. સ્વીકાર્ય રીતે તારીખ ૦૯.૦૨.૨૦૦૬ ના હુકમ દ્વારા, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે ઉપર ટાંકેલા મુદ્દા નં. ૨ ને કાઢી નાખ્યો હતો, આમ તેની સમક્ષની કાર્યવાહીમાં મૂળરૂપે ઘડવામાં આવેલા મુદ્દા નં. ૧ અને ૩ નો જ નિર્ણય કરવાનો બાકી રાખ્યો હતો.

૫. બંને પક્ષોએ મૌખિક અને દસ્તાવેજી બંને પુરાવા રજૂ કર્યા હતા. અન્ય બાબતોની સાથે, તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ ના વસિયતનામાને આંક ૨ તરીકે સાબિત કરવામાં આવ્યું હતું અને સામાવાળા નં. ૧ એ સદરહુ દસ્તાવેજના

સંબંધમાં પોતાની જાતને તેમજ મોહન લાલ (સાક્ષી નં. ૩) અને માંગી લાલ (સાક્ષી નં. ૪) ની વિશેષ કરીને સદરહુ દસ્તાવેજના એટેસ્ટેશનને સાબિત કરવા માટે તપાસ કરી હતી. તેમણે હસ્તાક્ષર નિષ્ણાત શ્રી પી. એસ. મમિકની પણ તપાસ કરી હતી. વિરોધ કરનારા સામાવાળાઓએ અન્ય સાક્ષીઓ ઉપરાંત હસ્તાક્ષર નિષ્ણાત શ્રી અચ્યુત (સાક્ષી નં. ૧) ની પણ તપાસ કરી હતી.

૬. વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે, પક્ષકારોના પ્લીડિંગ્સ અને રેકૉર્ડ પરના પુરાવા પર વિચાર કરીને ઠેરવ્યું કે તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ નું વસિયતનામું કાયદેસર ન હતું અને બે કોરા કાગળો કે જેના પર ટેસ્ટેટર કન્હૈયાલાલની સહીઓ છેતરપિંડીથી મેળવવામાં આવી હતી તેને ફેરવીને કપટપૂર્વક મેળવવામાં આવ્યું હતું. તેણે તેના બદલે એવું તારણ આપ્યું કે તારીખ ૨૩.૧૨.૧૯૭૪ નું વસિયતનામું છેલ્લું કાયદેસરનું વસિયતનામું હતું, જોકે ઉપર જણાવ્યા મુજબ તેની સાથે સંબંધિત મુદ્દા નં. ૨ કાઢી નાખવામાં આવ્યો હતો.

૬.૧. વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષ પર પહોંચતી વખતે, જોકે સાક્ષી નં. ૩ મોહન લાલની જુબાની નોંધી હતી કે તેમણે તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ ના વસિયતનામા પર સહી કરી હતી અને તેમની સહીઓ આવી ક્ષમતામાં ખુદ ટેસ્ટેટર દ્વારા મેળવવામાં આવી હતી અને વધુમાં, તેમણે (ટેસ્ટેટરે) પણ તેમની હાજરીમાં દસ્તાવેજના દરેક પૃષ્ઠ પર સહી કરી હતી, છતાં આ સાક્ષીને અન્ય બાબતો ઉપરાંત એ આધારે અવિશ્વસનીય ગણ્યો કે તે સંબંધિત સમયે ટેસ્ટેટરની દુકાનમાં સેલ્સમેન તરીકે કામ કરતો હતો અને તે વસિયતદાર સામાવાળા નં. ૧

મહાવીર પ્રસાદ અને ટેસ્ટેટર વચ્ચેના તણાવપૂર્ણ સંબંધો સંબંધિત ઘણી હકીકતો યોગ્ય રીતે ચાદ કરવામાં નિષ્ફળ ગયો હતો. વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે સાક્ષી નં. ૪ માંગી લાલની જુબાનીને પણ નકારી કાઢી હતી, જે એવી અસરની હતી કે તેના કાકા કન્હૈયાલાલ કુનાવત અન્ય એટેસ્ટિંગ સાક્ષી હતા, જેમણે ટેસ્ટેટર દ્વારા તેના અમલના એટેસ્ટેશનની સાબિતીમાં વિવાદિત વસિયતનામા આંક ૨ પર સહી કરી હતી.

૭. વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટના જણાવ્યા મુજબ, આ સાક્ષી વિશ્વસનીય ન હતો, કારણ કે કન્હૈયાલાલ કુનાવતનો પુત્ર જીવિત હોવા છતાં, તેને સાક્ષી તરીકે રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હતો અને તે (માંગી લાલ) પણ ટેસ્ટેટરનો કર્મચારી હતો. માંગી લાલ દ્વારા વસિયતનામા આંક ૨ પર ટેસ્ટેટર કન્હૈયાલાલ કુનાવતની સહીઓની ઓળખ પણ એ આધારે ફગાવી દેવામાં આવી હતી કે તે દસ્તાવેજના અમલનું વર્ષ યોગ્ય રીતે ચાદ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યો હતો. વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટનો એવો અભિપ્રાય હતો કે સંબંધિત સમયે પરિવારના સભ્યો કન્હૈયાલાલ સાથે સાથે રહેતા હતા અને સૌહાર્દપૂર્ણ સંબંધો ધરાવતા હતા, તેથી તારીખ ૨૩.૧૨.૧૯૭૪ ના વસિયતનામા દ્વારા કરાયેલી અગાઉની વસિયતનું સ્થાન લઈને તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ ના વિવાદિત વસિયતનામા માટે કોઈ ઔચિત્ય ન હતું.

૮. સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા તપાસવામાં આવેલા હસ્તાક્ષર નિષ્ણાત શ્રી પી. એસ. મમિકે વસિયતનામા આંક ૨ અને તેના પરની વિવાદિત સહીઓની

તપાસ કરીને એવો અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે તે વાસ્તવમાં મૃતક કન્ઝેયાલાલની જ હતી. આ સાક્ષીએ આ અસરનો પોતાનો અહેવાલ આંક ૩ પણ સાબિત કર્યો હતો. વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે તેના બદલે વિરોધ કરનારા સામાવાળાઓ દ્વારા તપાસવામાં આવેલા હસ્તાક્ષર નિષ્ણાત શ્રી અચ્યુત (સાક્ષી નં. ૧) ના અભિપ્રાય પર આધાર રાખ્યો હતો, જોકે આ સાક્ષીએ પણ એવો અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે વિવાદિત વસિયતનામા આંક ૨ પર દેખાતી સહીઓ ટેસ્ટેટર કન્ઝેયાલાલની હતી, પરંતુ એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો કે દસ્તાવેજના વિષયવસ્તુ અને લીટીઓ વચ્ચેની જગ્યાને ધ્યાનમાં લેતાં, તે પાછળથી તૈયાર કરવામાં આવ્યો હોય તેવું જણાય છે.

૯. આ નિર્ણયથી નારાજ થઈને, સામાવાળા નં. ૧ એ હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી અને ઉપર જણાવ્યા મુજબ, સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી એસબી સિવિલ પરચૂરણ અપીલ નં. ૪૧૪/૧૯૯૭ મંજૂર કરવામાં આવી અને અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ડીબી સિવિલ સ્પેશિયલ અપીલ નં. ૮૭/૨૦૦૩ ફગાવી દેવામાં આવી. હાઈકોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટના નિર્ણયને ઉલટાવી દીધો અને અહીં સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ મંજૂર કરી અને તેમની તરફેણમાં ઉત્તરાધિકાર પ્રમાણપત્ર આપવાનો નિર્દેશ આપ્યો.

૧૦. પ્લીડિંગ્સ અને રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓના વિસ્તૃત મૂલ્યાંકન પર, હાઈકોર્ટે શરૂઆતમાં ૪ તારીખ ૨૩.૧૨.૧૯૭૪ ના વસિયતનામાના સંદર્ભમાં

પરસ્પર વિરોધી દલીલોની તપાસ કરવામાં વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલી રેકૉર્ડ પર સ્પષ્ટ દેખાતી ભૂલ નોંધી હતી, જે મુદ્દા નં. ૨ નો વિષય હતો જેને કાઢી નાખવામાં આવ્યો હતો. તેણે એ પણ નોંધ્યું કે પક્ષકારોની સર્વસંમતિથી, વિવાદિત વસિયતનામું આંક ૨ ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીમાં મોકલવામાં આવ્યું હતું અને આપવામાં આવેલ અહેવાલે સાબિત કર્યું હતું કે તેના પર દેખાતી સહીઓ ટેસ્ટેટરની હતી. તેણે સાક્ષી નં. ૧ શ્રી અચ્યુત નારાયણની જુબાનીને ફગાવી દીધી કે જોકે વસિયતનામા આંક ૨ ધરાવતા કાગળની બે શીટમાં ટેસ્ટેટરની સહીઓ હતી, પરંતુ તે કોરા કાગળો પર મેળવવામાં આવી હતી અને પાછળથી વસિયતનામાના દસ્તાવેજમાં ફેરવવામાં આવી હતી. હાઈકોર્ટે અન્ય બાબતોની સાથે ઠેરવ્યું કે મહાવીર પ્રસાદ અને તેમના સાક્ષીઓ મોહન લાલ (સાક્ષી નં. ૩) અને માંગી લાલ (સાક્ષી નં. ૪) ના પુરાવાઓએ વસિયતનામા આંક ૨ ના અમલ અને એટેસ્ટેશનને સાબિત કર્યું છે.

હાઈકોર્ટે એ હકીકતની પણ નોંધ લીધી હતી કે સામાવાળા નં. ૧ ને ટેસ્ટેટર દ્વારા દત્તક લેવામાં આવ્યા હતા, જે એક નિર્વિવાદ હકીકત છે અને કોઈપણ વસિયતનામાની ગેરહાજરીમાં પણ, તેઓ તે ક્ષમતામાં અન્યથા કન્હૈયાલાલની મિલકતના વારસદાર બન્યા હોત. તેણે વિવાદિત વસિયતનામાને એક એવો દસ્તાવેજ ગણ્યો કે જેના દ્વારા પ્રારંભિક ગેરસમજો પછી પરિવારના પુત્ર તરીકે સામાવાળા નં. ૧ નો દરજ્જો પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવ્યો હતો. તેણે એવા આધારોને પણ ફગાવી દીધા કે જેના પર એટેસ્ટિંગ સાક્ષી મોહન લાલ અને તેના કાકા કન્હૈયાલાલ કુનાવત દ્વારા એટેસ્ટેશન સંબંધિત માંગી લાલની જુબાની

વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી. એ હકીકત પણ ધ્યાનમાં લેવામાં આવી હતી કે તારીખ ૨૩.૧૨.૧૯૭૪ ના વસિયતનામાના લાભાર્થી હોવાનો દાવો કરનારા બિન-અરજદારોએ કોઈપણ સમયે તેના પ્રોબેટ માટે માંગણી કરી ન હતી. સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા ઉત્તરાધિકાર પ્રમાણપત્ર માટે કરાયેલી અરજીને ટેસ્ટેટરની પત્ની અને પુત્રી દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું, તે બાબત પણ હાઈકોર્ટ દ્વારા તેમની (સામાવાળા નં. ૧) તરફેણમાં ધ્યાને લેવામાં આવી હતી.

૧૧. અપીલકર્તાઓ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે ભારપૂર્વક એવી દલીલ કરી છે કે વસિયતનામા આંક ૨ નો અમલ કે તેનું એટેસ્ટેશન સાબિત થયું નથી અને તેથી વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા લેવાયેલા નિર્ણયને ઉલટાવવામાં હાઈકોર્ટ સ્પષ્ટપણે ભૂલભરેલી હતી. તેમના જણાવ્યા મુજબ, ટેસ્ટેટર કન્હૈયાલાલનું છેલ્લું કાયદેસરનું વસિયતનામું તારીખ ૨૩.૧૨.૧૯૭૪ નું હતું, જે એક નોંધાયેલ દસ્તાવેજ હતો. તેમણે વિનંતી કરી કે વિવાદિત વસિયતનામું એવો દસ્તાવેજ છે કે જેના દ્વારા દેખીતી રીતે અયોગ્ય અને અતાર્કિક વ્યવસ્થાઓ કરવામાં આવી છે, તેથી તે અન્યથા પણ નકારી કાઢવા યોગ્ય છે, કારણ કે તે કેટલાક શંકાસ્પદ સંજોગોથી ઘેરાયેલું છે જેને દૂર કરવામાં પ્રયત્ન કરનાર નિષ્ફળ ગયો હતો. ઉપરોક્ત દલીલોને સમર્થન આપવાના પ્રયાસમાં, અપીલકર્તાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલે તારીખ ૨૩.૧૨.૧૯૭૪ અને ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ ના વસિયતનામાઓની સામગ્રી તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું હતું.

૧૨. આની સામે, સામાવાળા નં. ૧ તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે વસિયતનામું આંક ૨ કાયદા મુજબ જરૂરી ટેસ્ટેટર કન્હૈયાલાલ દ્વારા યોગ્ય રીતે કરવામાં આવ્યું હતું અને રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓ, ખાસ કરીને મોહન લાલ (સાક્ષી નં. ૩) અને માંગી લાલ (સાક્ષી નં. ૪) ના પુરાવાઓને જોતાં, તેનું એટેસ્ટેશન પણ સ્થાપિત થયેલું છે. સામાવાળા નં. ૧ ને ટેસ્ટેટર દ્વારા દત્તક લેવામાં આવ્યા હતા અને તેથી તેઓ તમામ હેતુઓ માટે પરિવારના એકમાત્ર પુત્ર હતા તે હકીકત ઉપરાંત, તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ ના વસિયતનામાના વિષયવસ્તુએ તેમની તરફેણમાં કરવામાં આવેલી વસિયતને સ્પષ્ટપણે સમજાવી હતી, તેમ તેમણે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું. વિદ્વાન વકીલે ખાતરીપૂર્વક જણાવ્યું કે કન્હૈયાલાલની પત્ની અને પુત્રીએ ઉત્તરાધિકાર પ્રમાણપત્ર માટે સામાવાળા નં. ૧ ની અરજીને ટેકો આપ્યો હતો તે હકીકતે વિવાદિત વસિયતનામા આંક ૨ ની કાયદેસરતાને પ્રમાણિત કરી હતી. તેમણે નિર્દેશ કર્યો કે ઉત્તરાધિકાર પ્રમાણપત્ર તેમાં દર્શાવેલી જગ્યાના સંબંધમાં ભાડૂતો દ્વારા ચૂકવવામાં આવતા અને બેંકમાં જમા રહેલા ભાડાને એકત્રિત કરવાના મર્યાદિત હેતુ માટે હતું અને તેથી કોઈપણ સંજોગોમાં, વર્તમાન અપીલ ગુણદોષ વિનાની છે અને ફગાવી દેવાને પાત્ર છે.

૧૩. અમે પ્લીડિંગ્સ, જરૂરી હદ સુધી રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓની તપાસ કરી છે અને રજૂ કરવામાં આવેલી પરસ્પર વિરોધી દલીલોનું પણ કાળજીપૂર્વક વિશ્લેષણ કર્યું છે. નિર્ણયપણે, સામાવાળા નં. ૧ ને કન્હૈયાલાલ દ્વારા વર્ષ ૧૯૬૨ માં દત્તક લેવામાં આવ્યા હતા અને તેના દ્વારા તેઓ પરિવારનો એક ભાગ

બન્યા હતા. તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ ના વસિયતનામા આંક ૨ પરથી જણાય છે તેમ, તેની પહેલાં તારીખ ૦૧.૧૧.૧૯૬૨ અને ૨૩.૧૨.૧૯૭૪ ના બે વસિયતનામા કરવામાં આવ્યા હતા જેમાં તેમાં ઉલ્લેખિત મિલકતોની વહેંચણીની જુદી જુદી પદ્ધતિઓ દર્શાવવામાં આવી હતી. તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ નું વસિયતનામું, તેના લખાણ પરથી જણાય છે તેમ, તારીખ ૦૧.૧૧.૧૯૬૨ અને ૨૩.૧૨.૧૯૭૪ ના અગાઉના વસિયતનામાઓનું સ્થાન લેતું હતું. આ વસિયતનામા આંક ૨ ની સામગ્રી દર્શાવે છે કે ટેસ્ટેટર અગાઉ સામાવાળા નં. ૧ થી નારાજ થયા હતા અને અન્ય લોકોની સલાહ મુજબ, તેમને વારસામાંથી બાકાત રાખવા માંગતા હતા અને તે માનસિક સ્થિતિ સાથે તારીખ ૨૩.૧૨.૧૯૭૪ નું વસિયતનામું કર્યું હતું. જોકે, ઊંડા ચિંતન અને સામાન્ય રીતે આત્મનિરીક્ષણ તેમજ આધ્યાત્મિક પરિપ્રેક્ષ્યમાં સમીક્ષા કર્યા પછી, તેમણે તારીખ ૨૩.૧૨.૧૯૭૪ ના વસિયતનામાને રદ કરવાનો અને તેના બદલે તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ નું વસિયતનામું કરવાનો નિર્ણય લીધો હતો. તેના દ્વારા, તેમાં ઉલ્લેખિત મિલકત સામાવાળા નં. ૧ ને વસિયત કરવામાં આવી હતી, જેમને તેમના (ટેસ્ટેટરના) જીવનકાળ દરમિયાન તેમની પત્ની સોહનબાઈ અને પુત્રી કાંતાબાઈની સંભાળ રાખવાની જવાબદારી પણ સોંપવામાં આવી હતી. ઉપર નામ આપેલ ટેસ્ટેટરની પત્ની અને પુત્રીને 'જૈન ઋષભ ભવન' નામના મકાનમાં રહેવાનો સંપૂર્ણ અધિકાર પણ આપવામાં આવ્યો હતો જે અન્યથા દસ્તાવેજ દ્વારા સામાવાળા નં. ૧ મહાવીર પ્રસાદની તરફેણમાં વસિયત કરવામાં આવ્યું હતું. વસિયતનામામાં એ પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે ટેસ્ટેટરે પૂરતા

વિચાર-વિમર્શ પછી અને કોઈપણ દબાણ વિના સ્વેચ્છાએ બે સાક્ષીઓ, અર્થાત્ મોહન લાલ જૈન અને કન્હૈયાલાલની હાજરીમાં અને તેમની સહીઓ હેઠળ દસ્તાવેજ લખ્યો અને ચકાસ્યો હતો. આ દસ્તાવેજોમાં સાક્ષીઓ તરીકે શ્રી મોહન લાલ જૈન અને શ્રી કન્હૈયાલાલની સહીઓ પણ સામેલ હતી જેમણે ટેસ્ટેટરની સહીઓને પ્રમાણિત કરી હતી.

૧૪. સાક્ષી નં. ૩ મોહન લાલ અને સાક્ષી નં. ૪ માંગી લાલના પુરાવાઓ પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે આ બે સાક્ષીઓ કાયદા મુજબ જરૂરી એવા તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ ના વસિયતનામાના અમલ અને બે સાક્ષીઓ દ્વારા તેના એટેસ્ટેશનને સંતોષકારક રીતે સાબિત કરવામાં સફળ રહ્યા છે. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, આ દસ્તાવેજો પર ટેસ્ટેટર કન્હૈયાલાલની સહી બંને હસ્તાક્ષર નિષ્ણાતો દ્વારા સમર્થન પામી છે. ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીનો અહેવાલ પણ આ તારણને સમર્થન આપે છે. સાક્ષી નં. ૧ શ્રી અચ્યુત નારાયણ દ્વારા વ્યક્ત કરવામાં આવેલો અભિપ્રાય કે જોકે સહીઓ વાસ્તવિક છે પરંતુ તે કોરા કાગળો પર મેળવવામાં આવી હતી જે પાછળથી વસિયતનામામાં ફેરવવામાં આવી હતી, તે સાક્ષી નં. ૩ મોહન લાલ અને સાક્ષી નં. ૪ માંગી લાલની મજબૂત જુબાની સામે હાઈકોર્ટ દ્વારા યોગ્ય રીતે નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો. વસિયતનામા આંક ૨ નું લખાણ પણ સામાવાળા નં. ૧ મહાવીર પ્રસાદની તરફેણમાં વસિયત માટે પૂરતું ઔચિત્ય પૂરું પાડે છે. એ હકીકત કે ટેસ્ટેટરની પત્ની અને પુત્રીએ, તમામ સંબંધિત સમયે, ઉત્તરાધિકાર પ્રમાણપત્ર મેળવવાની તેમની પહેલમાં સામાવાળા નં. ૧ ને ટેકો આપ્યો હતો તે પણ તેમની તરફેણમાં તેમજ તારીખ

૧૫.૧૧.૧૯૭૮ ના વસિયતનામાની વાસ્તવિકતાના સમર્થનમાં એક પ્રબળ પરિબળ છે. નોંધનીય બાબત એ છે કે જોકે તારીખ ૨૩.૧૨.૧૯૭૪ નું વસિયતનામું નોંધાયેલું હતું, તેમ છતાં બિન-અરજદારો દ્વારા તેના પ્રોબેટ મેળવવા માટે કોઈ પગલાં લેવામાં આવ્યા ન હતા. એ અસંભવિત નથી કે ટેસ્ટેટરે, દત્તક પુત્ર સામાવાળા નં. ૧ પ્રત્યેની અમુક નિરાશા અને શંકાઓના કારણે, ક્ષણિક આવેગમાં અને હિત ધરાવતા વ્યક્તિઓની સલાહ મુજબ, તારીખ ૧૫.૧૧.૧૯૭૮ ના વસિયતનામામાં વર્ણવ્યા પ્રમાણે, પરિવારના એકમાત્ર પુત્રને વારસામાંથી બાકાત રાખવાનો ક્ષણિક નિર્ણય લીધો હતો. જોકે, શાંત પુનર્વિચારણા પર અને ઊંડા તથા નિષ્પક્ષ વિચાર-વિમર્શ પછી, તેમણે આખરે તેમની તમામ મિલકતો ફરીથી તેમને સોંપવાનો નિર્ણય કર્યો હતો. આ વસિયત માટે માતા અને બહેનની મંજૂરી આ અસરનો એક મજબૂત સૂચક છે. આમ અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે, ઉપરોક્ત વાસ્તવિક પૃષ્ઠભૂમિમાં, ટેસ્ટેટર દ્વારા સામાવાળા નં. ૧ ની તરફેણમાં કરવામાં આવેલી વ્યવસ્થા પરિવારના અન્ય સભ્યોની તુલનામાં તર્ક વિરુદ્ધની અથવા અન્યાયી હોવાનું કહી શકાય નહીં. અમને વસિયતને અમાન્ય બનાવે તેવો કોઈ દૂષિત કે શંકાસ્પદ સંજોગ પણ જણાતો નથી.

૧૫. ઉપરોક્ત વર્ણનનો સાર એ છે કે, હાઈકોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા તારણો રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પર આધારિત હોવાથી બુદ્ધિગમ્ય છે અને તેથી અપીલોમાં કોઈ દખલગીરીની જરૂર નથી. પ્લીડિંગ્સ અને રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓની એકંદર વિચારણા પર, વિજ્ઞાન ટ્રાયલ કોર્ટના તારણો યોગ્ય રીતે

ઉલટાવવામાં આવ્યા છે. આમ આ અપીલો નિષ્ફળ જાય છે અને ફગાવી દેવામાં આવે છે.

૧૬. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી.

અપીલો ફગાવી દેવામાં આવી.

*This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.*

=====

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====